

Ārstēt uzreiz vai pagaidīt?

Latvija ir Eiropas rekordiste HIV izplatības ziņā, taču neseko Pasaules Veselības organizācijas ieteikumam bīstamā vīrusa ārstēšanu sākt nekavējoties

KO MAN DARĪT? Šis vienkāršais pacienta jautājums ārstei Ingai Ažiņai liek nodurt acis. 30 gadus vecajam vīrietim, kurš tikko uzzinājis, ka ir HIV pozitīvs, valsts apmaksāta ārstēšana nepienākas. Vispirms viņam jāsagaida, lai veselība būtiski pasliktinātos, jo valsts sāk finansēt terapiju tikai tad, kad vīrusu apkarojošās organisma šūnas ir nokritušas līdz zemam līmenim. Rezultātā valsts apmaksātas zāles saņem aptuveni trešdaļa HIV/AIDS pacientu. Un slimība arvien izplatās. Veselības ministrija piedāvā no nākamā gada ārstēšanu sākt nedaudz agrāk, bet ne tūlīt pēc HIV diagnosticēšanas. Kāpēc tā?

DZĪVĪBAI SVARĪGĀS ŠŪNAS

Latvijā gada sākumā gandrīz 7000 pacientiem bija atklāts HIV (cilvēka imūndeficīta vīruss) vai AIDS (pēdējā, nāvējošā HIV stadija). Rēķinot inficēto skaitu uz 100 000 iedzīvotāju, Latvija ir Eiropas līdere – pie mums ir 3,5 reizes vairāk HIV un astoņas reizes vairāk AIDS slimnieku nekā vidēji Eiropā.

Daudzas valstis ievēro Pasaules Veselības organizācijas (PVO) ieteikumu sākt ārstēšanu, tiklīdz HIV konstatēts, jo tas iegrožo divus riskus: slimības attīstību līdz AIDS stadijai un HIV tālāku izplatību – terapijas laikā novājināto vīrusu vairs nevar nodot citiem.

Turpretī Latvijā valsts apmaksātas terapijas sākšanai ir jāsagaida, lai cīņai pret

«Preparāti bloķē vīrusu līdz nenosakāmi mazam līmenim, un tik novājinātu vīrusu nevar nodot citiem. Tas ir pamatu pamats, kāpēc svarīgi laikus sākt terapiju»

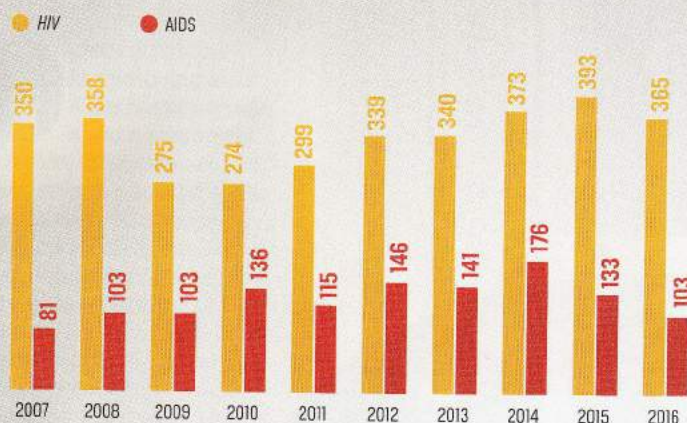
vīrusu svarīgo CD4 šūnu skaits organismā stipri nokritis. Veselam cilvēkam šo šūnu līmenis ir 700–1100 vienā kubikmililitrā asiņu, bet HIV terapiju Latvijā šobrīd sāk, ja sasniegts sliekšnis 350, turklāt kopš ekonomikas krīzes septiņus gadus tas vēl tika pazemināts līdz 200. Parasti šajā slimības stadijā cilvēka imunitāte ir novājināta tik

ļoti, ka paaugstinās citu saslimšanu risks – tuberkuloze, sēnīšu slimības, vēzis.

Rezultātā kopš 2010. gada Latvijā nemitīgi pieaug gan no jauna reģistrēto, gan kopumā zināmo HIV pacientu skaits. Viens no galvenajiem iemesliem ir tieši vēlā terapijas sākšana, uzskata Latvijas Infektoloģijas centra HIV/AIDS ambulatorās nodaļas vadītāja Inga Ažiņa, kas ārstē HIV jau 20 gadus. Infektoloģijas centrs neatlaidīgi lūdzis pārskatīt kritērijus, taču ministrijas atbilde vienmēr bijusi – naudas ir tik, cik ir. Tikai no 2016. gada janvāra sliekšnis atkal pacelts līdz 350. Pērn valsts apmaksātas zāles saņēma tikai 1973 cilvēki jeb 32% no pacientiem, kam ir HIV/AIDS. Tas ir vismazākais īpatsvars Eiropas un Centrālāzijas valstīs. Tikai daži var atļauties pirkt zāles paši, pārējie gaida, kad viņu imūnsistēma novājināsies tik ļoti, lai sāktu valsts apmaksātu ārstēšanu. Ik gadu dažādu iemeslu dēļ nomirst 8–13% HIV/AIDS slimnieku.

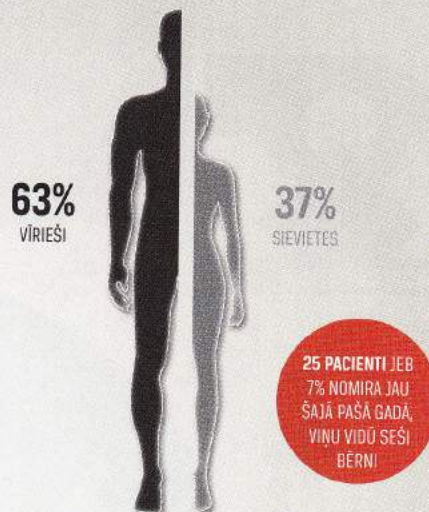
Latvijas pieeja atšķiras no steidzamības, ar kādu HIV apkaro citur pasaulē. Kopš pērnā gada ASV un vairums Eiropas valstu seko PVO ieteikumam sākt ārstēšanu, tiklīdz HIV ir konstatēts. Pētījumos pierādīts, ka agrīna HIV ārstēšana samazina infekcijas izplatības risku par 20%. «Preparāti bloķē vīrusu līdz nenosakāmi mazam līmenim, un tik novājinātu vīrusu nevar nodot citiem. Tas ir pamatu pamats, kāpēc svarīgi laikus sākt terapiju,» skaidro Ažiņa. Tiesa, iznīcināt pavisam HIV nav iespējams – zāles pacientam jādzer visu mūžu. Taču vīrusu ir iespējams nomākt. Tāpēc Ažiņai šķiet satraucoši, ka Latvijā

JAUNATKLĀTIE HIV UN AIDS GADĪJUMI

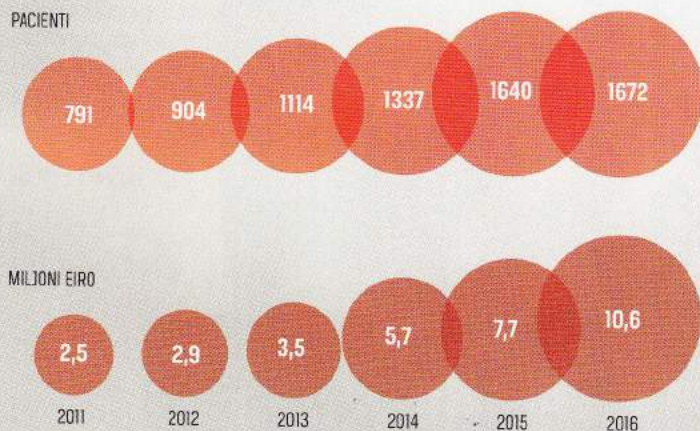


* 2009. gadā valdība sašaurināja HIV terapiju – to sāka, ja specifisko CD4 šūnu skaits, kuras cīnās pret HIV, pacientam bija nokritis līdz 200 (vesela cilvēka līmenis ir 700–1000). Iepriekš sliekšnis bija 350, un pie tā Latvija atkal atgriezās no 2016. gada

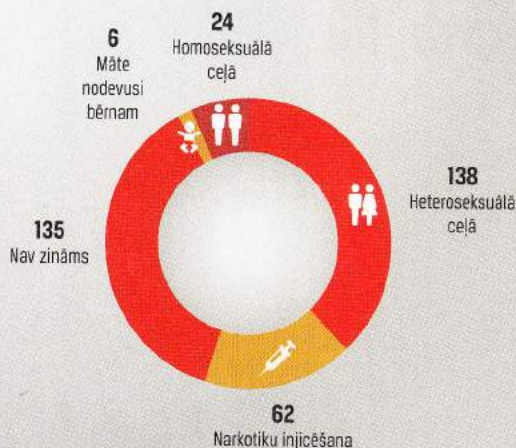
JAUNATKLĀTO HIV PACIENTU DEMOGRĀFIJA (2016)



ANTIRETROVIRĀLO TERAPIJU SAŅĒMUŠIE PACIENTI UN IZMAKSAS



HIV IZPLATĪBAS CEĻI (2016)



DATI: SLIMĪBU PROFILAKSES UN KONTROLES CENTRS, VESELĪBAS MINISTRIJA

nesteidzas sākt terapiju. Tādi ierobežojumi, kādi pašlaik noteikti Latvijā, ir vēl tikai divās ES valstīs – Lietuvā un Īrijā.

Ārste pieļauj, ka nevērīgā attieksme pret HIV saistīta ar veciem stereotipiem, ka šie pacienti ir narkomāni vai homoseksuāli cilvēki. Taču tagad tipiskais HIV/AIDS pacients ir vīrietis vai sieviete vecumā no 20 līdz 40 gadiem, kam ir ģimene, kas strādā un maksā nodokļus. «Principā ar HIV var slimot jebkurš no mums. Pacienta krēslā ir sēdējuši skolotāji, bērnu darzu audzinātāji, ārsti, juristi,» saka Ažiņa.

PUSSOLIS

Veselības ministrija ir gatava iegrožot HIV izplatību, taču ne tik strauji. Maija vidū izvērtēšanai nodots ministrijas plāns HIV ierobežošanai, kas paredz no 2018. gada valsts apmaksātu terapiju sākt, ja dzīvībai svarīgo CD4 šūnu līmenis nokritis līdz 500.

«Jārēķinās ar budžeta iespējām,»

skaidro ministrijas pārstāve Jana Feldmane. Kopš 2010. gada, kad zāles pret HIV iekļautas kompensējamo medikamentu sarakstā, terapijas izmaksas valstij piecāršojušas un pērn sasniedza 10,6 miljonus eiro. Lai pildītu PVO rekomendācijas, vajadzētu vēl 14 miljonus eiro gadā.

«Tas, ka speram nelielu soli, nenoņem, ka netuvojamies mērķim,» saka Feldmane. Ministrija nākamajā gadā zālēm paredzējusi papildus 0,8 miljonus eiro, lai ārstēšanu sāktu no jaunā CD4 sliekšņa 500, bet kopumā HIV ārstēšanas paplašināšanai – ārstu kapacitātes celšanai, pieejamībai reģionos un profilaksei – 2018. gada budžetā paredzēti papildus 3,3 miljoni eiro un divos nākamajos gados vēl attiecīgi 5,4 un 7,5 miljoni.

Biedrības Apvienība HIV.LV vadītājs Aleksandrs Molokovskis ministrijas piedāvājumu uzslavē kā pozitīvu soli: «Ja CD4 šūnu līmenis ir virs 500, cilvēks jūtas kā

praktiski vesels. Slimībai pat nav pirmo simptomu.» Viņš gan uzskata, ka valsts apmaksāta ārstēšana būtu jāsāk uzreiz, tiklīdz HIV konstatēts.

Tikmēr infektoloģe Ažiņa atceras savu pacientu: «Viņam ir 30 gadu, labs darbs, maksā nodokļus. Viņš saprot, kādi ir ārstēšanas kritēriji pasaulē, kādi Latvijā un kāpēc tie ir tādi. Šobrīd viņa CD4 šūnu skaits ir samazinājies līdz 500. Ja viņš gaidīs, lai līmenis kritas, ir risks saslimt ar vēl citām slimībām. Bet tad ir cerība sagaidīt valsts apmaksātu ārstēšanu. Ja viņš apņemas pirt zāles pats, jāērēķinās ar 150–400 eiro lieliem izdevumiem katru mēnesi. Tad CD4 šūnu skaits normalizēsies un es viņu nekad nevarēšu ierakstīt par valsts naudu ārstējamu HIV pacientu sarakstā. Tāpēc man grūti skatīties acīs šim cilvēkam, kurš ir ieguvis augstāko izglītību un nesen sācis karjeru.» Viņš esot nolēmis emigrēt uz Vāciju, kur HIV ārstē, neskaitot CD4 šūnas. ●